

Іван Хорунжий

ЕРА НЕЛЮДІВ.
ЦІНА УСПІХУ

Харків
«ФОЛІО»
2025

«Хуманні» світи Івана Хорунжого: прелюдія до космоопери

Історії про Новака — космічного мисливця-хумана з протезом замість однієї руки — вперше потрапили мені в руки ще у 2017-му, майже десять років тому. Тоді Іван Хорунжий був автором-початківцем, якому заледве виповнилося сімнадцять, але створений ним світ, у якому жив Новак, причаровував уже тоді.

Новаку, цьому ще зовсім молодому хуману — невдалому продуктові генетичних експериментів Диктату, найвпливовішої політичної сили нашого сектора Всесвіту, випала не найкраща доля — через стрімкий некроз руки його «списали», відправивши разом з іншими хуманами кудись на галактичне сміттевище, і, якби не зусилля кількох небайдужих космічних активістів (напевне, так можна було б назвати гуманодів-айенів з Лібері — напівлегальної організації, котра спеціалізувалась на порятунку хуманів), його доля була б незавидною. Тож тепер Новак, з притаманною, схоже, для більшості покалічених хуманів похмурою рішучістю, намагається заробити пару тисяч крон, аби мати на що прожити наступні кілька місяців та чим заправити свого вірного «цвіркуна» (народна назва легкого космічного корабля моделі «Дурум»), беручись за усілякого роду сумнівні справи, характерні для галактичних «солдатів удачі».

В такий ось світ, що справляє гіпнотизуюче враження своїми пустельними, часто злидненими інопланетними ландшафтами і зачаровує масштабом соціального розшарування, я занурився, читаючи перші новели з циклу «Ера нелюдів», які

Іван Хорунжий, ще недавно, здається, бувши школярем, надіслав мені, аби отримати певний зворотний зв'язок.

Йому довелося чекати на цей зворотний зв'язок майже десять років.

За роки, що ми спілкувалися з Іваном Хорунжим, він із геть юного студента-першокурсника (котресь із львівських видань назвало Івана Хорунжого «наймолодшим українським фантастом») перетворився на дорослого, змужнілого чоловіка, офіцера у складі Збройних сил України. Так само відшліфувався, відточився текст про Новака. Перечитуючи у проміжку з 2018-го по 2025-й роки оповіді про Новака, я відчував щораз більшу радість, спостерігаючи за тим, як Іван виводить історію не надто вдатного, але чесного і недурного «солдата фортуни» (типаж, характерний для бойової фантастики) на дедалі ширшу тематичну орбіту, перетворюючи її зі збірки оповідань на те, що у фантастичній літературі заведено називати космооперою.

Жанр космічної опери — одна з візитівок класичної фантастики ХХ століття. Космічні кораблі, міжпланетні подорожі, галактичні війни й епічна, запаморочлива картина заселеного Всесвіту, з його нескінченним різноманіттям розумних цивілізацій, могутніми вар-лордами та масштабними політичними інтригами — ось, напевне, головні характеристики цього напрямку. Перше використання терміну «космічна опера», запропонованого фантастом Вілсоном Такером у 1941-му році, носило дещо негативний характер, і він вживався на позначення несерйозного, не надто наукового читива для підлітків. Однак у 1960-х, завдяки старанням цілої низки авторів, зокрема, таких як Айзек Азімов з його циклом «Фундація» чи Френка Герберта з «Дюною», цей жанр було виведено на принципово інший рівень. До цього жанру зверталися Пол Андерсон, Ларрі Нівен, Альфред Ван Вогт, Гаррі Гаррісон, Фред Саберхаген, Алан Дін Фостер та багато інших майстрів, використовуючи як елементи «твердої» наукової фантастики (тобто, більш чи менш строго моделюючи майбутні наукові

досягнення людства), так і підіймаючи складні гуманітарні, філософські питання, притаманні для «м'якої» фантастики.

Новельний роман Івана Хорунжого (мені здається, так можна назвати цей особливий, «гібридний» жанр, який починається як новельний цикл, але перетворюється під кінець на повноцінний роман) в міру розвитку своєї історії переростає типові риси бойової фантастики, які можна побачити у перших розділах (невелика кількість персонажів і локальні «пригоди одного дня») й виходить на епічний розмах проблематики та широти персонажів наприкінці історії, коли виявляється, що причини створення хуманів криють у собі численні таємниці, всередині Диктату діють численні загадкові сили, а поза Диктатом існують не менш могутні та впливові цивілізаційні утворення — просунутий технократично Альянс та численні дома ортодоксів-інвайронменталістів теолів, котрі самі готові диктувати Диктату правила благопристойності та подальші межі експериментів з генетичного та біонічного «покращення» людства, котре вже давно, схоже, втратило здатність до природної репродукції.

Таким чином, історія, що починається з авантюри одинака, котрий полює на різну космічну мерзоту, набуває раптом глибоко психологічних, з нотами екзистенційної безнадії, тонів, розповідаючи про пошуки власної ідентичності, про дерзання щодо майбутнього і — головне — про відповідальність за власні сміливі мрії.

Враховуючи широту проблем, які заявляються під кінець роману, глибину моральних викликів, з якими стикається Новак, рухаючись на шляху здобуття кращої долі, можна припустити, що цей новельний роман — це прелюдія до значно більшого циклу, який відкриє ще чимало таємниць обжитого Диктатом Всесвіту, а заодно проллє світло на виникнення цієї міжзоряної держави, адже очільник головної силової структури Диктату носить козацький титул гетьмана (а його безпосередній підлеглий — звання хорунжого) і несподівано цитує дещо перефразованого Шевченка (вигукуючи перед боєм «За мертвих, за живих, за ненароджених!»).

Ну і, нарешті, неможливо не зауважити ще один пласт сенсів, який мимоволі відкривається читачеві «Ери нелюдів» — це паралелі зі сучасним становищем України в час війни проти російських загарбників. Не намагатимусь тут відшукувати політичні паралелі (хоча деякі аналогії мимоволі напрошуються), лише зауважу, що все покоління хуманів, кожен з яких має той чи інший біонічний протез — чи то руку, чи ногу, чи й усі внутрішні органи — до болю нагадує покоління українських ветеранів, які втратили свої кінцівки, захищаючи Україну. І ті, й інші приречені на низку екзистенційних питань, соціальних викликів і, можливо, політичних конфліктів. І в цьому сенсі, Іван Хорунжий підіймає, хай і крізь призму наукової фантастики, ймовірно, одну з найскладніших тем недалекого українського майбутнього — тему «іншування» ветеранів, різниці екзистенційних досвідів військових та цивільних українців.

Втім, попри можливі підтексти, Іван Хорунжий не ставить собі за мету говорити про свій досвід війни прямо. Перш за все, «Ера нелюдів» — це добра наукова фантастика, яка міцно тримає сюжетом, змушує по-справжньому переживати за героїв і привідхляє завісу над загадками нескінченного Всесвіту.

Тож, пане Іване, вітаю щиро з добрим дебютом — і бажаю яскравих вражень читачам, котрі вперше потраплять у гравітаційне поле харизми мисливця-хумана та його «цвіркуна».

Любка Дереш

ЦІНА УСПІХУ

РАЙські плоди

У кабіні було тихо, лише ледь чутно гудів двигун. Мисливець закинув ноги на панель приладів і мовчки дивився у стелю. Політ тривав третю годину, і пілот добряче знудився, лише фантазія допомагала прискорювати плин часу. Уявляв, як летить на блискучому новітньому кораблі, його ім'я вимовляють із тихим захопленням, а статок викликає заздрість навіть у відомих підприємців. Насолоджувався думкою, що більше не треба постійно шукати нову роботу, хапатися за будь-яку можливість заробити й витратити майже весь гоно-рар на їжу та ремонт корабля.

Космоліт затрусило, ніби воно чуло думки власника й погоджувалося з ним. Пілот з усмішкою поклав руку на панель приладів і погладив її.

— Я все одно тебе люблю, друже, — зітхнувши, пробурмотів він.

Навігаційна система пропищала, що корабель підлітав до місця призначення. Ліниво потягнувшись до панелі приладів і натиснувши подряпану кнопку, мисливець підняв захисний екран. Той повільно роз'їхався, відкривши велику планету кольору мокрого піску. Безмежна пустеля, поверхня якої не мала слідів життя. Лише одне поселення існувало там. За легендами, його збудували на місці великого корабля, який впав на поверхню. Цій події у місті присвятили цілий музей, але в правдивості історії досі сумнівались.

Мисливець повільно скерував корабель на планету. Після м'якого проходження атмосфери він почав шукати необхідне місце, але до горизонту розгорталась лише піщана пустка, тому довелося звернутися з мапою.

— Наплутав, — тихо промовив він.

Мисливець увів нові дані в бортову систему — він помилився лише однією цифрою — і на екрані з'явилась нова мітка, за пів тисячі кілометрів від корабля. Пілот тихо вилаявся і попрямував до потрібної точки. Пейзаж навіював сум: дика місцевість без жодної цікавинки та сіре небо. Мисливцю постійно марилися живі фігури десь попереду, але то було лише каміння чудернацької форми.

Нарешті на горизонті з'явився силует міста.

— Зоряна Ластівка, — пілот окинув обрій зневажливим поглядом і позіхнув. — Чому робота ніколи не заводить мене у красивіші місця?

Мисливець згадав усе, що знав про місто: велика квадратна металева конструкція, усередині поділена на блоки, вміщала в себе близько чотирьох тисяч осіб. Жодного вікна, тому що на планеті часто вирували піщані урагани, та й пейзаж не спонукав до споглядання. Увійти можна було двома способами: через шлюз на даху, звідки екіпажі кораблів спускалися в саме місто, і через великі ворота на рівні землі. Планета мала обмаль корисних ресурсів, у цехах міста виготовляли різноманітні інструменти та запчастини для більших машин, які торгові кораблі підбирали на шляху до більш цікавих місць.

Зависнувши над дахом міста, пілот почав приземляти корабель. Краєм ока він побачив власне відображення на вимкнутому моніторі. На нього дивилось трикутне обличчя молодика з темними очима й зачесаним назад каштановим волоссям.

Мисливець рефлекторно провів рукою по голові, переконавшись, що волосся не стирчить де не треба, і оглянув посадковий майданчик. Дві невеликі торгові баржі й один темно-червоний корабель, ідентичний кораблю мисливця. Пілот окинув його байдужим поглядом.

— Знайшовся.

Він підвівся, натягнув старий, заяложений респіратор, накинув незамінний сірий плащ і відчинив двері корабля. Повітря виявилось на диво теплим. Поверхня даху всюди мала вентиляційні решітки, з яких у небо підіймалися дим і пара.

Пілот підійшов до червоного корабля й оглянув його з усіх боків. Мисливець знав, що камери вже слідкували за ним, знав, де вони розташовані. Переконливо-незграбно він впустив свою флягу, нагнувся, щоб підняти її і швидким рухом прикріпив квадратний предмет під дно корабля. За його розрахунками, камера мала бачити лише спину.

Потім пілот швидко дійшов до шлюзу, що вів до міста, та натиснув на панель, але двері не відчинилися. Він ударив у панель долонею. Декілька секунд нічого не відбувалося, аж раптом із динаміка пролунав голос:

— Помогло?

— Ну, до мене заговорили.

— Можна було просто сказати, чого ти хочеш, — зауважив скрипучий голос із динаміка.

Мисливець знизав плечима.

— Хто ж знав?!

Пілот зробив крок назад і пошукав очима камеру. Маленьке око було над панеллю.

— Хочеш увійти?

— Саме так.

— Після того, як ти розбив панель?

Пілот уважно оглянув прямокутний шматок металу, усякий подряпинами й дірками, і підвів голову до камери.

— Це був точно не я.

У динаміку важко зітхнули.

— Знаю, їй і гірше діставалось.

Двері шлюзу зі скрипом відчинилися, брудний ліфт за ними запрошував гостя увійти. Пілот кивнув у камеру і пройшов всередину, ліфт рушив сам. Мисливець сунув руку до кишені плаща в пошуках кількох монет. Ліфт зупинився, двері відчинилися, але нікого не було.

— Я тут, праворуч, — пролунав хриплий голос.

Мисливець вийшов із ліфта і повернувся. Перед ним сидів лисий кремезний чоловік із густою щетиною і розглядав його, примруживши очі. Мисливець добре знав типаж цих посадовців — уважні до деталей, але занадто ліниві, щоб

вдаватися у щось глибше, ніж цього вимагали їхні обов'язки. І жадібні до грошей.

Мисливець запустив руку в кишеню — і, перш ніж черговий встиг відкрити рота, перед ним на столі задзвеніло декілька важких монет, двісті п'ятдесят грамів кожна. Через значну вагу їх використовували рідко, переважно для дрібних транзакцій.

Натренованими рухами охоронець впіймав кожную і сховав десь під стіл.

— Це на ремонт панелі й за відповідь на мої наступні питання, — діловим тоном сказав гість.

— Який ти швидкий, мисливцю, — спокійно відповів черговий.

— Що мене видало?

— О, не хвилюйся, вигляд у тебе найневизначніший. Це просто досвід старого хумана, — вираз чергового змінився на похмурий, він нахилився над столом і підніс руку до клавіатури. — Як твоє ім'я?

— Новак. Хто власник червоного «цвіркуна», його опис і куди він пішов?

— Я знав, що в нього проблеми.

— Звідки?

— Низенький, нервовий, незграбний, очі дико бігають. Виглядав як...

— ...як той, хто зробив велику помилку, — різким тоном закінчив Новак.

— Знав би ти, скільки народу тут так виглядає.

— Що ж, дякую за відповіді.

— Не насміти дуже, — сказав черговий, закидаючи ноги на стіл. — Тут і без того важко дихати.

Новак легко усміхнувся і пройшов до наступного ліфта, який вів у місто. Тільки зараз він помітив невелику турель, що висіла на стелі й супроводжувала його своєю хижою лінзою. Мисливець обрав на панелі район торговців на другому поверсі міста. На третьому розташовувались виробничі цехи, прямо під ним, на четвертому, — адміністрація, а на першому — житловий район. На відміну від ліфта зовнішнього

шлюзу, цей був чистіший і краще освітлений. Мисливець увійшов у кабінку й за декілька секунд прибув на поверх.

Шум життя різко змінив тишу ліфтової кабінки. Район був культурним центром міста, і саме зараз торговці з далеких світів спішили розпродати свої дивовижні товари. Магазини розмістилися у масивних колонах, що підпирали стелю. Новак прикинув, що тут їх дванадцять, як раптом його ледь не збили двоє людей, які несли великий ящик.

— Прокидайся, ти не в пустелі, — почув він голос збоку.

Це був охоронець у повному бойовому спорядженні, що ліниво сперся об стіну. По дуже стрункій фігурі та витягнутим тонким кінцівкам Новак впізнав айена. Разом з людьми ці гуманоїди утворювали Диктат — міжзоряну державу, влада якої охоплювала щонайменше тридцять систем, більшість із яких, однак, були заселені дуже мало. Диктат був жадібним до корисних ресурсів, і якщо планета таких не мала — то держава її не торкалась, шукаючи вигідніші для заселення місця.

У той час як люди, з огляду на свою анатомію, виконували важку роботу, айени займалися торгівлею та наукою. Хоча нерідко можна було зустріти представника цієї раси й у більш грубій професії.

Охоронець підкинув у руках видовжений ніж і вказав лезом у натовп.

— Сьогодні дві баржі привезли купу товару, тут розвантаження йде повним ходом.

— Я буду обережним, — відповів Новак і вже готовий був піти, як охоронець гукнув його.

— Егей, мисливцю, заробити бажаєш?

Новак повернувся до охоронця й уважно глянув у власне відображення на його шоломі. Він відстібнув респіратор та опустив його на підборіддя, щоб легше говорити. У ніс вдарив неприємний запах поту і металу.

— Я і так на роботі.

— А я не наймаю, просто кажу про можливість додаткового «заробітку». У нас тут хтось додумався на хуманів полювати.

ЗМІСТ

<i>Любоко Дереш «Хуманні» світи Івана Хорунжого:</i>	
прелюдія до космоопери	3

ЦІНА УСПІХУ

РАЙські плоди	9
Палка ненависть	26
Божевільні думки	42
Покинуті діти	64
У тіні	84
Звір усередині	101
Здійсненні мрії	125
Хижаки	154
Особливі	185
Під пильним поглядом	205
Ціна успіху	259